

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ว่า การสื่อสารมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นนักรัฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา โดยที่ในแขนงวิชาการต่างๆดังกล่าว ก็มีผู้สนใจศึกษาถึงบทบาทของการสื่อสารที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านต่างๆเช่น นักรัฐศาสตร์ได้เข้ามาศึกษา ถึงความสำคัญของการสื่อสารกับการพัฒนาทางการเมือง การขัดเกลาทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และการรณรงค์ต่อผู้ทางการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้งในทางการเมือง โดยนักการเมืองได้ใช้การสื่อสารในหลายรูปแบบมาเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง นักจิตวิทยา ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของการสื่อสารที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม การโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองในเชิง รัฐศาสตร์นั้น นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆ ในทางการเมืองที่แวดล้อมอยู่ในสถานการณ์แล้ว ก็ยังให้ความสนใจกับกระบวนการทางการเมืองในฐานะที่เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาทางการเมือง ดังเช่นที่ Floyd (1968,220) ได้สรุปจากการศึกษาการเมืองในแอฟริกาว่า

ในทางรัฐศาสตร์มีข้อสรุปว่า การที่ประชาชนมีความรู้ในข่าวสารการเมืองน้อยนั้น มักจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีเจตคติต่อกระบวนการทางการเมือง มีเจตคติต่อการเลือกสรรในกระบวนการทางการเมือง มีเจตคติต่อองค์กรทางการเมือง เช่นรัฐสภา พรรคการเมือง ระบบข้าราชการ ฯลฯ มีเจตคติเพื่อนร่วมชาติต่ออุปสรรคปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชาติ

จากข้อสรุปดังกล่าว นักรัฐศาสตร์ จำนวนมาก ได้อนุมานมาตั้งเป็นสมมติฐานต่อไปว่าช่องว่างของข่าวสาร ความรู้ของประชาชน กลุ่มต่างๆในประเทศอาจเป็นสาเหตุสำคัญของการไร้เสถียรภาพทางการเมือง (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว , 2526 : 1-2) ดังนั้นการที่จะพัฒนาการเมืองของประชาชนในประเทศนั้น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงก็คือการให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพ โดยทั่วถึง และการพัฒนาด้านการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสารมวลชน เพื่อให้เป็นช่องทางที่จะถ่ายทอดความรู้และข้อมูลข่าวสารทางการเมืองไปสู่ประชาชนในสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง เพื่อลดช่องว่างทางข่าวสาร ของคนในสังคม และนำมาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ และการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองที่พึงปรารถนา (วิฑิตกานต์ ธนาโอฬาร, 2537 : 3)

✓สำหรับบทบาทของการสื่อสารต่อการพัฒนาการเมืองนั้น มีความสำคัญยิ่ง จนกระทั่งได้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นสาขาหนึ่งที่เรียกกันว่า สื่อสารการเมือง (Political Communication) โดยมีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเมืองทั้งระดับมหภาค (นิยมวิเคราะห์เชิงระบบสังคมในแง่ความสัมพันธ์ และ วิวัฒนาการของระบบการเมืองและระบบสื่อสาร ผลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม) และระดับจุลภาคหรือระดับบุคคลในแง่อิทธิพลของการสื่อสารต่อการลงคะแนนเสียง สังคมปรกติความทันสมัย (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2520 : 69-70) ดังนั้นการสื่อสารจึงนับเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมืองทุกชนิด (Fagen 1966,4) ซึ่งได้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาถึงบทบาทของการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง เช่น พฤติกรรมการรับข่าวสารทางการเมือง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความแปลกแยกทางการเมือง (Political Alienation) ฯลฯ พฤติกรรมทั้งหลายเหล่านี้การสื่อสารมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ (วิชัย ไวกหารตี 2534 : 2)

การสื่อสารจึงควรที่จะได้รับการพิจารณาศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อการพัฒนากระบวนการเมืองของประเทศไทย ซึ่งนักวิชาการส่วนมากมีความเห็นว่าสื่อมวลชนเป็นการสื่อสารที่มีศักยภาพสูงมากในการเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เนื่องจาก (1) มีความกว้างไกลสามารถเข้าถึงพื้นที่ทุกแห่งในประเทศได้โดยไม่ต้องคำนึงมากนักถึงอุปสรรคทางธรรมชาติ เช่น ป่าเขา แม่น้ำ (2) มีความรวดเร็วในการส่งข่าวสาร (3) ความสามารถในการควบคุมโดยผู้วางแผนนโยบายพัฒนา (4) ความมีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ความรู้อันน่าจะเป็นพลังมหาศาลที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา (เสถียร เขยประทับ 2530 : 1-2 อ้างถึงใน Frey 1996 : 10-18)

✓สำหรับกระบวนการสื่อสารทางการเมืองนั้น มีรูปแบบเหมือนกับรูปแบบการสื่อสารขั้นพื้นฐานทั่วไปคือ ผู้ส่งสาร ซึ่งอาจได้แก่ นักวิชาการ นักการเมือง ผู้บริหาร ฯลฯ ได้ส่งข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางสื่อสารแบบต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องไปยังผู้รับสารคือประชาชนทั่วไป โดยเป้าหมายของการสื่อสารก็คือ ผลกระทบ (Effect) ที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วไปที่รับเอาข่าวสาร ซึ่งผลนั้นจะมีต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเกิดการเรียนรู้ เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองอื่นๆ

ในส่วนของการให้การศึกษาหรือยกระดับความรู้ทางการเมืองนั้น สื่อมวลชนอาจทำได้โดยเสนอข่าว บทความหรือสารคดี ดังต่อไปนี้

1. ให้ความรู้ทางการเมืองทางทฤษฎี มีการอธิบายศัพท์เฉพาะทางการเมืองด้วยการใช้ประโยคด้อยคำง่าย ๆ

2. ให้ความรู้ทางการเมืองตามเหตุการณ์ทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของเหตุการณ์และกลไกทางการเมืองต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความรู้สึกต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นด้วย

3. ให้ความรู้ทางการเมืองต่างประเทศ ในเหตุการณ์เรื่องราวที่น่าสนใจเพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์และเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ภายในประเทศ

✓ การนำเสนอเนื้อหาข่าวสาร ในลักษณะทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมากในกลุ่มนักศึกษาที่จัดได้ว่า เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูงสุดกลุ่มหนึ่ง กล่าวคือ นิสิตนักศึกษามักไวต่อการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ซึ่งถือได้ว่ากลุ่มนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลในสังคมกลุ่มหนึ่งที่มีพลังสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนาเราจะพบปรากฏการณ์อย่างหนึ่งคือปัญญาชนกลุ่มนี้ได้ปรากฏตัวเข้ามามีบทบาททางการเมืองในฐานะกลุ่มอิทธิพล และมีข้อที่น่าสังเกตด้วยว่ากลุ่มอิทธิพลนิสิตนักศึกษานี้ยังเป็นกลุ่มที่ทำให้กลุ่มอิทธิพลอื่นๆ ก่อตัวเข้ามามีบทบาททางการเมืองด้วย เพราะเป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่าการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเป็นการแสดงความสามารถและเตรียมบุคคลชั้นสูงซึ่งเป็นกำลังสำคัญในอันที่จะรับผิดชอบต่อประเทศชาติในอนาคต บทบาทของนิสิตนักศึกษาจึงเป็นจุดสนใจของประชาชนและวงการอื่นทั่วไป (ระดม วงษ์หอม : ม.ป.ป. 1)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจและประสงค์จะศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ว่าเป็นอย่างใด และมีความสัมพันธ์ กับระดับความรู้ ทักษะคิดและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มากน้อยเพียงไร ซึ่งน่าจะเป็นมิติที่น่าสนใจทางการเมือง และการสื่อสารเนื่องจากการศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นที่ปัจจัยทางด้านการสื่อสาร โดยมุ่งศึกษาในประเด็น ความรู้ ทักษะคิดและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ที่มีผลมาจากการเปิดรับข่าวสาร จากสื่อมวลชน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ นอกจากจะทราบถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่มีผลต่อความรู้ ทักษะคิด และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ของนักศึกษามหาวิทยาลัย แล้วยังอาจนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางการเมืองได้ โดยอาจนำไปเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาประกอบการวางแผนการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย ให้ก้าวไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของนักศึกษามหาวิทยาลัย
จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์
2. ศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ที่มีผลต่อความรู้ทางการ
เมืองของนักศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัย
- ✓ 3. ศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนที่มีผลต่อทัศนคติทางการ
เมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย
- ✓ 4. ศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วน
ร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเฉพาะกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับ
ปริญญาตรี ทุกชั้นปี อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป โดยนักศึกษาที่เป็นประชากรในการศึกษา
ครั้งนี้จะเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึง พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนแต่ละประเภท ที่มี
ผลต่อความรู้ ทัศนคติ และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย
2. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้รับเป็นแนวทางในการวาง
แผนเพื่อเผยแพร่และรณรงค์ทางการเมือง ทั้งการเมืองในระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น และ
ระดับมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ทำให้ทราบแนวทางกาแก้ไขการนำเสนอข่าวสารด้านการเมืองของสื่อมวลชน
4. เพื่อเข้าใจบทบาทของสื่อมวลชนในทางการเมือง และพิจารณาเลือกใช้สื่อใน
การประชาสัมพันธ์เพื่อก่อให้เกิดความรู้ทัศนคติและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนัก
ศึกษาและประชาชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะพัฒนาไปสู่การเมือง
ระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ต่อไป

นิยามศัพท์

1. สื่อมวลชน คือ หนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์
- ✓2. การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนคือ การอ่านหนังสือพิมพ์การฟังวิทยุกระจายเสียงและการชมรายการวิทยุโทรทัศน์ โดยวัดจากความถี่ในการอ่าน-การฟัง-การชมสื่อมวลชนทั้ง 3 ประเภท เป็นประจำทุกวัน 5-6 วันต่อสัปดาห์ 3-4 วันต่อสัปดาห์ 1-2 วันต่อสัปดาห์ และไม่เคยเลย
- ✓3. ความรู้ทางการเมือง คือ ความสามารถในการจดจำและระลึกถึงประเด็นที่สำคัญใน เรื่องใดเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างถูกต้องโดยสามารถตอบคำถามในแบบสอบถามได้
- ✓4. ทศนคติทางการเมือง คือ ความคิดเห็น ความรู้สึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยต่อสถาบันทางการเมือง กิจกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทัศนคติทางการเมืองเป็นไปได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยวัดจากข้อคำถามในเชิงบวกและเชิงลบ ตามเกณฑ์มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับคือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่ค่อยเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยเลย
- ✓5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงออกทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งวัดจากคำถามเกี่ยวกับลักษณะกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษา เช่น พุดคุย ถกเถียงประเด็นทางการเมืองทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับมหาวิทยาลัย การฟังอภิปรายหาเสียงทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับมหาวิทยาลัย โดยวัดการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองดังกล่าว ตามเกณฑ์มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับคือ เป็นประจำ บ่อย เป็นครั้งคราว นานๆครั้งและไม่เคย